

हिंदुस्थानीय
उदबतीचा
सुपसिद्ध कारखाना

**धर्मादरदास
भगवानदास**

(स्थापना - १९०२)

उदबती तसेच उदकर तेव्हा उत्तरे
उदणी वगैरे सुगंधी
माल मिळेल.

७६१ रविवार पेठ पुणे ३६२.

REGISTERED No. B. 8434

अर्थ

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । — कौटिल्य अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे ★ सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख २६ डिसेंबर, १९४५

अंक ५१

सारस्वत को-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड

[स्थापना १९१८]

सारस्वत बँक बिल्डिंग, गिरगांव, मुंबई

टेल. नं. ३१६७५ ३०-११-१९४५

अधिकृत भांडवल ...	रु. ५,००,०००.
विक्रीस काढलेले भांडवल	रु. ३,००,०००
वसूल झालेले भांडवल ...	रु. २,७०,०००
रिझर्व्ह व इतर फंड्स ...	रु. १,६७,०००
ठेवी ...	रु. ५३,००,०००
एकूण खेळते भांडवल ...	रु. ५९,००,०००

शेअर विक्री चालू आहे.

सभासदांना जोईंट स्टॉक कंपन्यांच्या शेअरवर सवलतीच्या दराने कर्ज, ओव्हरड्राफ्ट, अगर कॅश क्रेडिट देण्यांत येते.

बँकेचे सर्व व्यवहार केले जातात.

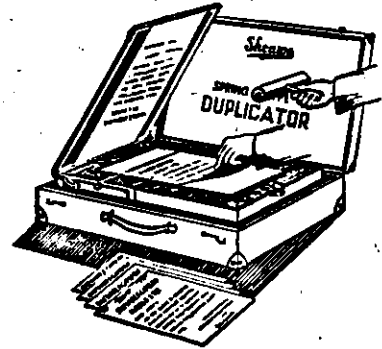
—विशेष माहितीसाठी लिहा अगर भेटा—

व्ही. पी. वर्दे, बी. कॉम. | एस. व्ही. संझगिरी, बी. कॉम.
चेअरमन | सेक्रेटरी

सब-ऑफिस : दादर, (बी. बी. रेल्वे स्टेशनसमोर)

सिंग टाईप “डुप्लीकेटर”

दर ताशी ४०० प्रती प्रमाणे हजारों
प्रती काढा !!

सर्व ऑफिस, शाळा, कॉलेज, बँका, विमाकंपन्या,
कारखाने, म्युनिसिपालिटीचा वगैरे

—सर्वच संस्थांना अत्यंत उपयुक्त—

किंमत रु. ८५-१२ फक्त. पॅकिंग, रेल्वे वगैरे सर्वच निराळा.

आजच माहितीपत्रक मागवून ऑर्डर पाठवा.

कारखानदारः—

शेवडेज् कॅमेरा वर्क्स लि. बेळगांव
S. M. C.

सर्व प्रांतांतील
सुती, गरम व रेशमी
खादीचा
सुंदर संच

खादी मन्दिर्

२६२, बुधवार पेठ,
ढमढेरे बोळाजवळ,
पुणे २

तयार कपड्यांचे
व्यापारी

महिंद्रकर ब्रदर्स

गिरगांव, मुंबई नं. ४
व बुधवार चौक, पुणे

विविध माहिती

कलकत्ता स्टॉक एक्सचेंजने पंडित नेहरूंना दिलेली थैली

पंडित जवाहरलाल नेहरूंना कलकत्ता स्टॉक एक्सचेंज असोसिएशनने नुकतीच एक लक्ष रुपयांची थैली अर्पण केली. काँग्रेस पुढाऱ्याला दिलेली त्या स्टॉक एक्सचेंजच्या इतिहासातील ही पहिलीच थैली होय. पंडित नेहरू सभासदांना उद्देशून म्हणाले, "स्टॉक एक्सचेंजमध्ये माझ्या आयुष्यात आज मी प्रथमच पाय टाकीत आहे." त्यांच्या मनात या ठिकाणी सद्देबाजी ऊर्फ जुगार चालतो असे म्हणावयाचे होते परंतु "येथे नसलो तरी इतरत्र मीहि एक प्रकारचा जुगारच खेळतो" असे ते म्हणाले.

विलायतमध्ये हिंदी अचराची आवड उत्पन्न करण्याचा प्रयत्न सुमारे ३०० रुपये किंमतीचे हिंदी अचराचे एक लहानसे पार्सल नुकतेच विलायतेस पोचले. १९३९ नंतर परदेशांत अत्तर पाठविण्याला ही पहिल्या प्रथमच परवानगी मिळाली. विलायतेतील स्त्रियांमध्ये हिंदी अचराची आवड उत्पन्न करण्याकडे ह्या पार्सलाचा उपयोग केला जाईल.

सरकारी बक्षिसांचे रोखे

याउप्यर पंचवार्षिक बक्षिसाचे सरकारी रोखे हिंदुस्थान सरकार बाजारांत आणणार नाही असे प्रसिद्ध झाले आहे.

हिंदुस्थान व अमेरिका ह्यांतील व्यापारी करार

हिंदुस्थान व अमेरिका ह्या देशांत एक व्यापारी करार करावा अशी अमेरिकन सरकारने नुकतीच हिंदुस्थान सरकारला सूचना केली आहे.

रशियाची चवथी पंचवार्षिक योजना

रशियाची नवी पंचवार्षिक योजना आसून तयार आहे. उद्योग-धंदे, घरे, शिक्षण, मोटारींचे उत्पादन, आरोग्य, रस्ते, कालवे, आगबोट बांधणी, शेती, विजेचे उत्पादन इत्यादि सर्व महत्त्वाच्या बाबींचा तीमध्ये समावेश केलेला आहे.

सिनेमाची कच्ची फिल्म

१५ डिसेंबरपासून सिनेमाच्या कच्च्या फिल्मवरील निर्वध उठल्याकारणाने आतां सिनेमा कंपन्यांनीं अमूक एक लांबांचे प्रचार पट काढलेच पाहिजेत ही अट काढून घेण्यांत आली आहे. त्याचप्रमाणे युद्धकालीं ट्रेलर्स काढण्याला जी बंदी होती तीहि दूर करण्यांत आली आहे, मात्र त्याची लांबी ३०० फुटांहून अधिक नसावी म्हणजे झाले. कोणत्याहि चित्रपट कार्यक्रमांत दाखविण्यांत येणाऱ्या फिल्मसची लांबी १४,५०० फुटांहून अधिक असू नये हा निर्वध अद्याप आहेच. या साडेचवदा हजार फूट लांबीतच एकाहून अधिक निरनिराळ्या जातीच्या फिल्मस असल्या तरी चालतील. केवळ जाहिरातीवजा फिल्मस घेण्याला मात्र अद्याप बंदी आहेच.

परदेशांत विद्याभ्यासासाठी सरकारी शिष्यवृत्त्या

१९४६-४७ सालांत मध्यवर्ती सरकारच्या २५३ व प्रांतिक सरकारच्या ३४७ अशा एकंदर ६०० शिष्यवृत्त्या परदेशांत जाऊन अभ्यास करण्यासाठी देण्यांत येणार आहेत. यंदाप्रमाणे या शिष्यवृत्त्या फक्त यांत्रिक शिक्षणासाठीच नसून युद्धोत्तर उपयुक्त अशा दुसऱ्या विषयांना देखील या शिष्यवृत्त्या देण्यांत येतील.

उसाची लागवड एक टक्का कमी

उसाची लागवड गतवर्षी ४० लक्ष, २४ हजार एकरांत झाली होती ती यंदा फक्त ३९ लक्ष, ८८ हजार एकरच आहे. म्हणजे यंदाचे साली शेकडा एक इतके लागवडीचे प्रमाण खुंटले.

भांडवल सुरक्षितपणे व किफायतशीरपणे गुंतविण्याचे
—आदर्श ठिकाण—

चितळे अग्रिकल्चरल प्रॉडक्ट्स
लिमिटेड

मॅनेजिंग एजंटस:—चितळे ब्रदर्स
रजिस्टर्ड ऑफिस—वेस्टर्न इंडिया हाऊस, सर फेरोजशाहा
मेथा रोड, फोंट, मुंबई.

वाढत्या घंयांसाठी कंपनी खालील दराने ठेवी स्वाकारत.

ठेवी— सुवत वर्षे ३ ४ ५ ६ ७
व्याजाचा दर ४ ४॥ ५ ५॥ ६

अधिक माहितीसाठी आजच बरील पत्त्यावर लिहा.

ठेवी घेणे आहेत

श्रीलक्ष्मी टेक्स्टाइल मिल्स लि., भोर

अधिकृत भांडवल १५ लाख

खपलेले भांडवल ८॥ लाख

मिल्सची एकूण जिंदगी रु. १० लाखांची असून, मशि-
नरी रु. ६ लाख, इमारत रु. ३ लाख व कच्चा-पका
माल रु. १ लाखाचा आहे. गिरणीसाठी आणखी मशिनरी
सरेदी होत असून चात्याहि वाढविण्यांत येणार आहेत.

कंपनीच्या वाढत्या व्यापासाठी ठेवी घेणे आहेत.
व्याजाचा दर १ वर्ष ५ टक्के, २ वर्षे ५॥ टक्के.

माहितीपत्रक व ठेवीच्या अर्जाचा नमुना मागवा

पायोनियर डाईंग हाऊस,

८१४ सदाशिव, पुणे २.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

अर्थ ग्रन्थमाला.
१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
२ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
३ व्यापारी उलाढाली
४ सहकार

अर्थ ग्रन्थमाला.
अंगर छाप विद्या ओढा

दक्षिण भारतीय कंपनी पुणे.

अर्थ

वा. व. र. (ट. स. माफ.) किरकोळ अं. २ आणि.

हातमागाच्या घंद्याचें भवितव्य

सहकारी संघटनेचें महत्त्व

हिंदुस्थानांतील कापास कापडाच्या गिरण्यांचें उत्पादन गेल्या चाळीस वर्षांत ७००% वाढलें असलें तरी हातमागाच्या घंद्याचें महत्त्व अद्याप कायम आहे. कापडाच्या एकूण हिंदी मागणीपैकी चौथा हिस्सा मागणी हातमागाचें कापड पुरी पाडतें आणि गिरण्यांतील वाढत्या उत्पादनांनं फक्त परदेशी कापडाची हकालपट्टी केलेली आहे. हातमागावरील कापडाचा संप अद्याप कायमच आहे. एकूण सुमारे २ लक्ष हातमाग सबंद हिंदुस्थानांत चालू आहेत आणि त्या घंदावर प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रीतीने १ कोटि लोक आज अवलंबून आहेत. हातमागावरील कापडाच्या किंमतीपैकी ४०% किंमत मजुरीचीच असते; गिरण्यांच्या कापडांत मजुरीची किंमत २५% भरते. त्याकारणानें गिरण्यांतील उत्पादन मोठें असलें तरी त्यावर चरितार्थ त्या मानानें थोड्या लोकांचाच चालतो. यांत्रिक शक्तीने चालणाऱ्या मार्गांची संख्या आतां वाढत आहे. १९४१ साली ती ११,००० होती. हातमागांतील गैरसोयी नष्ट होऊन गिरण्यांतील सोई ह्या भागांत उपलब्ध होतात हा त्यांचा मुख्य फायदा आहे.

महायुद्धास प्रारंभ झाल्यानंतर जपानी सुताची आयात बंद पडली आणि हिंदी गिरण्यांनी स्वतःच मोठ्या प्रमाणावर सूत वापरण्यास प्रारंभ केला. युद्धापूर्वी हातमागांवर दरसाल १८० ते १९० कोटि वार कापडाचें उत्पादन होत असे, तें १९४१ नंतर १५० कोटि वारांवर आलें. १९४१-४२ मध्ये एकूण ८२ लक्ष पॉँड सुताची आयात झाली होती; १९४३-४४ मध्ये ती फक्त ६ लक्ष पॉँड भरली. ह्या आकड्यांवरून हातमागांची कुचंबणा कशी झाली, हें स्पष्ट दिसून येईल. सरकारने हातमागाच्या कापडाची किंमत नियंत्रित केली नाही, म्हणून कोष्टी लोक जिवंत राहू शकले. पॉवरलूमसच्या कापडावरहि किंमतीचें नियंत्रण नाही. २५ पेक्षा ज्यास्त पॉवरलूमसच्या गटांस तें लागू आहे, परंतु असे गट फारसे नाहीत. हातमागांस सुताचा पुरवठा पुरेसा व वक्तशीर होऊं शकला नाही, त्या कारणानें रोज सरासरीने ८ वार कापड विणणाऱ्या मागावर २ वार कापडहि मिळणें दुरापास्त झालें. सुताच्या वाटपाची योजना प्रारंभी फारच दोषास्पद होती, परंतु ती आतां सुधारण्यांत येत आहे. युद्धकाळांत हातमागांस सरकारी पुरवठा सात्याच्या बऱ्याचशा ऑर्डिरी मिळाल्या आणि उत्पादन वाढविण्यासाठी इतर तऱ्हेनेहि थोडेबहुत सहाय झालें.

युद्धोत्तर काळांत हातमागाचा घंदा सुस्थितीत कसा राखतां येईल, ह्याविषयी कांहीं प्रांतांत तुरळकपणें प्रयत्न चालू आहेत. मुंबई, मद्रास व हैद्राबाद येथील अशा प्रयत्नांची थोडक्यांत माहिती 'इंस्टर्न एकाॅनॉमिस्ट' ने दिली आहे. विणकरांची सरी अढचण त्यांच्या कापडाच्या किफायतशीर विक्रीच्या संघटित व्यवस्थेची आहे. प्रत्यक्ष विणकर व गिऱ्हाइक ह्यांचेमधील मध्यस्त दलाल ज्या प्रमाणांत कमी होतील, त्या प्रमाणांत विणकरांस चांगल्या किंमतीचा फायदा मिळू शकेल हें उघड आहे. त्याच-प्रमाणें, विणकर लोकांना मांडवलाचा पुरवठाहि नीट होणें आवश्यक आहे. मद्रास प्रांतांतील "प्रांतिक हँडलूम वीव्हर्स को.

सोसायटी" ने गिरण्यांकडून गटानें सूत विकत घेऊन तें सभासद-सोसायट्यांस पुरविण्यास प्रारंभ केला आहे. प्रांतिक सोसायटीने प्रांतांत विक्रीची ३२ केंद्रे उघडली आहेत, त्यांचेमार्फत विक्रीची व्यवस्था केली आहे. त्याचप्रमाणें छपाई व रंगणी ह्यांची खातीहि तिने स्थापन केली आहेत. ग्री शटलच्या ऐवजी फ्लाय शटल वापरल्याने उत्पादन लवकर होऊं शकते. त्या दृष्टीनेहि मद्रास प्रांतांत प्रयत्न चालू आहेत. विणकरांची सहकारी पद्धतीने संघटना करून, उत्पादन व विक्री हीं सावकार आणि दलाल ह्यांचे कचाट्यांतून सोडवितील, तर विणकरांची स्थिति सुधारण्यास पुष्कळच मदत होईल.

मुंबई शेतकरी कर्जविमोचन कायद्यांत सुचविण्यांत आलेली सुधारणा

बॉम्बे ऑग्निकल्चरल डेटर्स रिलिफ ॲक्ट (१९३९) यामध्ये पुढीलप्रमाणें दुस्तरी करण्याचा मुंबई सरकारने आपला विचार जाहीर केला आहे.

ऋणाईत शेतकऱ्यांच्या परिस्थितीचा विचार करून सूट वजा घालून निश्चित केलेले, जें कर्ज (Adjusted Debt) असतें त्याची फेड करण्यासाठी सध्या दोन मार्ग आहेत. (१) ऋणाईत शेतकऱ्यांच्या वार्षिक उत्पन्नाचा विचार करून ठराविलेल्या वार्षिक हप्त्यांनी अथवा (२) त्या कर्जाचे रकमेचे ऐवजी लॅन्ड मॉर्गेज बँकेचे कर्जरोखे सावकारास देऊनहि फेड सध्या होऊं शकते.

लॅन्ड मॉर्गेज बँकेचे कर्जरोखे स्वीकारावयास सावकार फारसे तयार नसल्याचें आढळून आलें आहे. कारण असे कर्जरोखे घावयाचे तर मूळ कर्जाची रक्कम आणखी अधिक प्रमाणांत वाटली जाते, व ऋणाईत शेतकऱ्यांच्या स्थावर मिळकतीच्या निम्न्या आकड्यावर आणून ठेविली जाते. शिवाय या कर्जरोख्यांचे पैसेहि तात्काळ मिळू शकत नाहीत.

लॅन्ड मॉर्गेज बँका या शेतकऱ्यांना दीर्घ मुदतीचीं कर्जे देण्यासाठीच स्थापन करण्यांत आल्या आहेत. तेव्हा ऋणाईत शेतकऱ्यांच्या स्थावर मिळकतीच्या निम्न्या किंमतीवर कर्जाचा आकडा निश्चित करण्यांत आलेले सर्व निवाडे लॅन्ड मॉर्गेज बँकेने स्वीकारावे व स्वतः अशा कुळांची सावकार होऊन साजगी सावकारांच्या इच्छेप्रमाणें त्यांना निवाड्याप्रमाणें ठराविलेली रक्कम बँकेने रोख घावी अथवा रोख्याच्या रूपानें घावी अशा सूचना सरकारकडे पाठविण्यांत आल्या. त्यावरून चौकशी केली असतां सरकारला कळून आलें की लॅन्ड मॉर्गेज बँका या गोष्टीस तयार आहेत.

प्रचलित कायद्याप्रमाणें ऋणाईत शेतकऱ्यांच्या स्थावर जंगम मिळकतीच्या किंमतीच्या साठ टक्के त्याची कर्जनिवारण करण्याची शक्ति मानली जाते व या प्रमाणांत त्याचें कर्ज वाटलें जातें. म्हणजे मिळकत शंभर रुपये किंमतीची असेल तर सावकारांच्या कर्जाकडे जास्तीत जास्त साठ रुपये येऊं शकतात.

नवीन सुचविण्यांत आलेल्या योजनेचा फायदा घेऊन जर सावकाराला आपल्या कर्जाबाबत ताबडतोब रोख रक्कम हवी असेल तर बरील आकडा आणखी दहा टक्क्यांनी कमी करण्यांत येईल व पन्नास अथवा पन्नासहून कमी आकड्यांवर आणला जाईल. व त्या आकड्यांप्रमाणें सावकारास त्याच्या पसंतीनुसार बँकेचे कर्जरोखे अथवा रोख रक्कम मिळेल.

ऐक्य वृत्तिवालि विशेषांक

सातारा येथील ऐक्य साप्ताहिकाने ३६ पुष्पांचा वरील जादा अंक प्रसिद्ध केला आहे त्यांत सातारा जिल्ह्याच्या औद्योगिक परिस्थितीचे व आकांक्षांचे उत्कृष्ट चित्र उमटलेले आहे. सातारा जिल्ह्यांतील मोटार घंदा ह्या लेखांत श्री. रा. ना. गोडबोले, बी. ए., बी. कॉम; सी. ए. आय. बी., ह्यांनी सातारा जिल्ह्यांतील त्या घंदाची उत्कृष्ट माहिती दिली आहे. जिल्ह्यांतील १८ कंपन्यांच्या या मोटार घंदावर ६२५ कुटुंबांचे व इतरत्र स्थापन झालेल्या परंतु त्या जिल्ह्यांत काम करणाऱ्या ७ कंपन्यांवर २०० कुटुंबांचे जीवित अवलंबून आहे, ह्यावरून ह्या घंदाचा व्याप आणि त्याचे महत्त्व ही लक्षांत येतील. मोटारवाल्यांचे संघटन लिमिटेड कंपन्यांचे स्वरूपांत झाले त्यामुळे त्यांचे अतोनात नुकसान झाले आहे; ही संघटना व एकीकरण पार्टनरशिप अॅक्टप्रमाणे झाली असती तर मोटारवाल्यांचा खरोखरच फायदा झाला असता, हा श्री. गोडबोले ह्यांचा योग्यवेळी दिलेला सल्ला मानला गेला नाही. हा घंदा वाढीस लावण्याच्या कार्यां ज्यांनी आपले आग्रह घालविले, अशा हजारो कुटुंबांच्या भवितव्याचा गंभीर प्रश्न आज उभा आहे. श्री. गोडबोले ह्यांच्याच दुसऱ्या एका लेखांत सातारा जिल्ह्यांतील बँकिंगच्या घंदाचा परामर्श घेण्यांत आला आहे. ह्या जिल्ह्यांत बँकिंगचा घंदा वाढविण्यास अद्याप पुष्कळ वाव आहे आणि व्यापारी दृष्ट्या सहकारी बँकांपेक्षा जॉईंट स्टॉक बँकांचाच उपयोग ज्यास्त होतो, असे आपले मत त्यांनी नमूद केले आहे. वरील दोन लेख सातारा जिल्ह्याबाहेरील लोकांसहि उपयुक्त व मार्गदर्शक होतील. सातारा जिल्ह्याच्या औद्योगिक माहितीने परिपूर्ण असा ऐक्याचा विशेषांक चालू आर्थिक संक्रमणकाळांत काढून त्या साप्ताहिकाच्या चालकांनी विशेष औचित्य दाखविले आहे.

सहकार पत्रिका

(सांगली संस्थान सहकारी इन्स्टिट्यूटने चालविलेले त्रैमासिक) वर्ष १ ले, अंक १ ला. या मासिकांत मुख्यतः सांगली संस्थानांतील सहकारी चळवळीची माहिती देण्यांत येईल. त्याचप्रमाणे ब्रिटिश इलाख्यांत व इतर संस्थानांमध्ये सहकारी चळवळीत जो नवेपणा असेल तो सांगली संस्थानांतील कार्यकर्त्यांच्या नजरेस आणणे, नमुनेदार सहकारी संस्थांची माहिती देणे, शेतकी, ग्रामोद्योग वगैरे सहकाराशी संलग्न असणाऱ्या विषयांची सहकार्यांच्या दृष्टीने कार्यकर्त्यांच्या पुढे माहिती ठेवणे, सहकारी चळवळीत ज्यांनी थोर कार्यकर्ते म्हणून कीर्ति मिळविली आहे अशांच्या चरित्रांची माहिती कार्यकर्त्यांना पुरविणे, कार्यकर्त्यांच्या कार्यांत जर काहीं अडचणी उत्पन्न होतील, तर त्यांचा निरास करून मार्गदर्शन करणे इत्यादि कार्ये या त्रैमासिकाकडून व्हावात असे योजिले आहे. प्रस्तुत अंकांत टाचणे आणि टिपणे, सहकार म्हणजे काय, युद्धोत्तर पुनर्घटनेत सहकाराचे स्थान, कॅम्ब्रिज सोसायटीच्या पंजाबांतील ग्रामोद्योगाचे अनुभव, ऋणमुक्ततेच्या योजना, इत्यादि विषयांवर लेख आले आहेत. सांगली सहकारी इन्स्टिट्यूटने सुरू केलेल्या ह्या उपक्रमाबद्दल आम्ही तिचे अभिनंदन करतो.

को. पीपल्स बँक लि., लिंब

१९४४-४५ साली ह्या बँकेने ३३ लक्ष रुपयांचा व्यवहार केला. बँकेत ठेवींची १०० लाखांची सुरु असून २० हजारांच्या ठेवी आहेत. सरकारी सेंटर दुकानांचे काम बँकेचे सेक्रेटरी श्री. अभ्येकर ह्यांनी चांगले चालविले. बँक 'ब' वर्गात आहे. श्री. त्रिंबक महादेव ठाकूर, प्रेसिडेंट ह्यांच्या नेतृत्वाखाली बँकेचे निष्ठापूर्वक काम चालू असून त्यामुळे लिंबसारख्या लहान गांवासहि बँकिंगचा फायदा मिळत आहे. बँकेस ९५७ रु. नफा मिळाला. भागीदारांस ६% डिव्हिडंड दिले.

मि. वजाहत हुसेन ह्यांचा मृत्यु

(ले.—श्री. आर. जी. सरय्या, ओ. बी. ई., जे. पी., चेअरमन, मुं. प्रां. सहकारी बँक लि.)

रिझर्व्ह बँकेचे डेप्युटी गव्हर्नर, मि. वजाहत हुसेन, हे ता. ४ डिसेंबर रोजी आकास्मिकपणे मरण पावले. त्यांच्या मृत्युमुळे हिंदी बँकिंग क्षेत्र व सहकारी चळवळ ह्यांचा एक खरा मित्र व सल्लागार नाहीसा झाला आहे. ते योग्य तो सल्ला देण्यास नेहमी तत्पर असत आणि दुसरी बाजू नेहमी आदरपूर्वक ऐकून घेत. सहकारी चळवळीत ते मनःपूर्वक लक्ष घालीत. सहकारी रजिस्ट्रारांची १४ वी परिषद मुंबई येथे भरली होती तिचे ते अध्यक्ष होते. ह्या परिषदेत चर्चितल्या गेलेल्या प्रश्नांची उत्कृष्ट टाचणे त्यांनी आपल्या नेतृत्वाखाली रिझर्व्ह बँकेच्या अॅग्रिकल्चरल क्रेडिट सात्याकडून तयार करवून घेतली होती. हिंदुस्थान सरकारने नेमलेल्या को-ऑपरेटिव्ह प्लॅनिंग कमिटीपुढील प्रश्नांच्या मूळ तयारीत व चर्चेत त्यांनी आपुलकीने मदत केली. हिंदी शेतकऱ्यांबद्दल त्यांस अत्यंत जिन्हाळा वाटे. सहकारीच, बँकेचे डेप्युटी गव्हर्नर म्हणून शेतकीच्या भांडवलविषयक व सहकारी प्रश्न त्यांचेपुढे येत, त्यांचेकडे ते केवळ कारभारविषयक किंवा तांत्रिक दृष्टीने कधीच पहात नसत. मोठ्या मनाने व सहानुभूतिपूर्वक ते त्या प्रश्नांचा विचार करीत. गाजावाजा न करता काम करणारे, कार्यक्षम अधिकारी व सालस गृहस्थ ह्या तीनहि दृष्टीने ते आदर्श होते.

चितळेवाडी येथे गुळाचे घाऊक सौदे —गुळावरील वहातूक बंदी उठली— ठिकठिकाणच्या गूळ व्यापाऱ्यांसाठी खास सोय

चितळे अॅग्रिकल्चरल प्रॉडक्ट्स लि., चितळेवाडी येथे ठिकठिकाणच्या गुळाच्या व्यापाऱ्यांच्या सोयीसाठी गुळाचे सौदे रोज केले जातात. कंपनांच्या गुळाचा कारखाना फार मोठा असून खास सवलतीच्या दराने व्यापाऱ्यांना एकजात मोठ्या प्रमाणावर गूळ पुरविण्याची सोय केली आहे.

बाहेरच्या व्यापाऱ्यांस क्रेडीटर व सवलतीने माल

कंपनीस परिचित नसलेल्या बाहेरगांवच्या व्यापाऱ्यांनी आपापल्या ठिकाणच्या प्रसिद्ध बँकांकडून आपल्या पतीबद्दल शिफारसपत्रे आणल्यास व्यापाऱ्यांस क्रेडीटर व सवलतीने माल देण्याची व्यवस्था केली जाईल.

वाहतुकीची खास सोय

चितळेवाडी येथे घाऊक सौदे केल्यास नीरा, लोणंद, अकरलुज, नातापुता, डिक्सळ, पंढरपूर, सोलापूर रॉपेकी कोणत्याही ठिकाणां व्यापाऱ्यांना मालाची डिलिव्हरी दिली जाईल.

चितळेवाडीस नीरा, लोणंद अगर पंढरपूरमार्गे मोटार बसने जाता येने व सर्व बसेस चितळेवाडी येथे थांबतात.

पत्ता:—चितळे अॅग्रिकल्चरल प्रॉडक्ट्स लि.,

पोस्ट:—चितळेवाडी

(जि. सोलापूर)

स्फुट विचार

हिंदी आयुर्विमाच्या कामांत वाढ

गेल्या वर्षी म्हणजे १९४४ साली हिंदी आयुर्विमा कंपन्यांनी जीवित काम मिळविण्याचे कामी पुष्कळच प्रगति केली आहे. १९४३ चे मानाने त्यांनी १,४९,००० ज्यास्त पॉलिसी दिल्या, व ३२३ कोटी रुपये अधिक रकमेचे विमे उतरले. त्यांचे वार्षिक हप्त्यांचे उत्पन्न १९४३ मधील तत्सम उत्पन्नापेक्षा १ कोटी, ६४ लक्ष रुपयांनी ज्यास्त आहे. १९४४ चेच आकडे सांगा- च्याचे म्हणजे, हिंदी आयुर्विमा कंपन्यांनी त्या साली ५ कोटी, १२ लक्ष रुपये हप्ते देणाऱ्या ९५ कोटी, २० लक्ष रुपये किंमतीच्या ४,३२,००० पॉलिसींचे काम पुरे केले. कंप- न्यांच्या लाइफ फंडावर, मुळाशी इनकम टॅक्स वजा घरतां, ३-६४% व्याज पडले १९४३ साली ३-८८% व्याज सुटले होते. व्यवस्थेचा खर्च मात्र २७-९% वरून ३१-२% वर गेला. हिंदुस्थानातील युद्धकाळातील विमांच्या कामांत दिसून येणारी ही वाढ अशीच कायम टिकणार नाही; युद्धोत्तर औद्योगिकरणानंतर मात्र विमानव्यवसाय पुनः तेजीत येईल, अशी अपेक्षा आहे. हिंदु- स्थानातील व्याजांचे दर ३% पेक्षा खालीच रहाण्याचा संभव आहे, कारण ह्यापुढे व्याजाच्या दरावरील नियंत्रण कायम राख- ण्याचे सरकारी धोरण दिसते, असे सांगून आयुर्विमा कंपन्यांस लागू करण्यांत आलेला प्राप्तीवरील कराचा दर कमी करावा ह्या त्या कंपन्यांच्या मागणीस सुपरिटेण्डेंट ऑफ इन्शुरन्सने पाठिंबा दिला आहे. विमा व्यवसायाच्या राष्ट्रीयकरणास त्याने आपला स्पष्ट विरोध दर्शविला आहे. आयुर्विमा कंपन्यांपुढे येणाऱ्या मह- च्चाच्या प्रश्नांची सुपरिटेण्डेंटने आपल्या विमावार्षिकांत चर्चा केली आहे.

सहकारी विमा सोसायट्यांवरील निर्बंध

सहकारी विमा सोसायट्यांची अखिल भारतीय परिषद मुंबई येथे श्री. माधवलाल एम. भट्ट, जे. पी., ह्यांच्या अध्यक्षतेखाली भरली होती. अध्यक्षांनी आपल्या भाषणांत सहकारी विमा सोसायट्यांपुढील प्रश्नांची चर्चा केली. हिंदुस्थान सरकारच्या विमा कायद्याप्रमाणे विमा कंपन्यांवर पैसे गुंतविण्याचे संबंधांत कडक निर्बंध आहेत, सहकारी विमा सोसायट्यांनाही त्या कायद्यान्वये नोंदवावे लागते आणि हे निर्बंध त्यांसहि लागू होतात. सहकारी कायद्याचेहि निर्बंध त्यांस पाळावे लागतात आणि ह्या दोन्ही निर्बंधांमुळे सहकारी विमा सोसायट्यांची कुचंबणा होते, असे श्री. भट्ट ह्यांनी प्रतिपादन केले. इतर विमा कंपन्यांचे बरोबरीने त्यांस काम करावयाचे म्हटले म्हणजे निर्- बंधांत जास्त कडकपणा उपयोगी नाही, असा त्याचा अर्थ आहे. ह्यासंबंधांत मुंबई सरकारने पुढाकार घेऊन निर्बंध दिले करण्यास आरंभ केलेलाच आहे.

इनकम टॅक्सची आकारणी

सहकारी विमा सोसायटीस जो नफा होतो, त्यास वास्तविक नफा म्हणणे चुकीचे आहे. काटेकोरपणे हिशेब करून जेवढा हप्ता घ्यावयास पाहिजे त्यापेक्षा थोडा मोठा हप्ता घेतल्यामुळे उरलेला तो वाढावा असतो. इंडियन इनकम टॅक्स अॅक्टच्या ६० व्या कलमाने ही गोष्ट मान्य केलेली दिसते, परंतु रोखावरील व्याज व

डिव्हिडंड ह्यांच्या उत्पन्नास करमाफी लागू नाही. विमा व्यवहारांतील नफा ठराविण्याचे नियम इनकम टॅक्स अॅक्टचे परिशिष्टांत देण्यांत आले आहेत, त्याप्रमाणे निवडणाऱ्या नफ्यासच केवळ कर माफ होतो. सहकारी सोसायट्यांनी रोख्यांत गुंतविलेली रकम ही त्यांच्या नफ्याची किंवा जादा वैशाची रकम असते असे गृहीत धरून चालण्यांत येते. सहकारी विमा सोसायट्यांनी रोख्यांत पैसे गुंतविणे हा त्यांच्या घंघ्याचा आवश्यक भागच असतो आणि हे पैसे हप्त्यांच्या रूपाने जमा झालेले असतात. रोख्यांत कांहीं ठरा- विक किमान प्रमाणांत पैसे गुंतविण्याचे त्यांचेवर विमा कायद्या- नेच बंधन घातलेले असते. श्री. भट्ट ह्यांनी सहकारी विमा सोसा- यट्यांवरील बंधने उठविण्याची मागणी करताना वरील प्रकारे सुलासा केला. रहाण्याच्या घरांचा सध्या मोठा तुटवडा पडला आहे, तो भरून काढण्यासाठी सहकारी गृहमंडळांच्या स्थापनेचे परिषदेने स्वागत केले व त्या मंडळांना योग्य व्याजाच्या दरांने कर्जे देऊन सहाय करण्याची विमा सोसायट्यांत शिफारस केली.

सहकारी संस्थांचे जमाखर्च व त्यांची तपासणी *

सहकारी संस्थांचे जमाखर्च वक्तशीर, पद्धतशीर व नीट- नीटके ठेवण्यांत यावे ह्या दृष्टीने मार्गदर्शन करण्यासाठी प्रांतिक सहकारी इन्स्टिट्यूटच्या प्रोत्साहनाने वरील पुस्तक श्री. नि. दा. वैद्य ह्यांनी लिहिले आहे. सहकारी संस्थांच्या कार्यकर्त्यांना ह्या विषयाचे निदान प्राथमिक स्वरूपाचे तरी ज्ञान मिळविणे साध्य व्हावे, हा श्री. वैद्य ह्यांचा हेतु आहे. पुस्तकाची एकूण सहा प्रक- रणे आहेत. पहिल्या प्रकरणांत जमाखर्चाच्या मूलतत्त्वे व शेतकी पतपेढ्यांनी ठेवण्याची जमाखर्चाची पुस्तके ह्यांची माहिती देण्यांत आली आहे. दुसरे प्रकरण शेतकी पतपेढ्यांच्या वार्षिक जमा-खर्चासंबंधीचे आहे. दलाळीने खरेदी-विक्री व इतर व्यवहार करणाऱ्या संस्थांचे जमाखर्च तिसऱ्या प्रकरणांत वर्णिले आहेत. किरकोळ मालविक्री करणारी सहकारी दुकाने व अर्बन बँका ह्यांच्या हिशेबांचा विचार केल्यानंतर अखेरच्या प्रकरणांत सहकारी संस्थांच्या जमाखर्चाच्या तपासणीची छाननी केलेली आहे. तिचे अचकलन करून संस्थांचे कार्यकर्ते तपासणी अधिका- र्यांचे काम शक्य तितके सुलभ करतील, अशी लेखकास आशा आहे. सर्वच नमुन्यांच्या सहकारी संस्थांच्या जमाखर्चाची माहिती पुस्तकांत देतां येणे शक्य नव्हते, परंतु कांहीं प्रातिनिधिक संस्थांच्या जमाखर्चाचे विवेचन इतर संस्थांच्या चाळकांसहि मार्ग- दर्शक झाल्याविना रहाणार नाही.

सहकारी तत्त्वावर साखर कारखाने ?

डेकन कॅनॉल्सवरील शेतकरी बागायतदारांची परिषद प्रा. धनंजयराव गाडगीळ ह्यांच्या अध्यक्षतेखाली ता. १७ रोजी भरली होती. तीमध्ये मान्य झालेल्या ठरावांत खालील ठराव महत्त्वाचा आहे:—

“ हल्ली फॅक्टरी एरियामधील चान्या सोडून बाकी मोकळ्या असलेल्या चान्यांवर साखर कारखाने काढावेत, असे जर सर- कारचे धोरण असेल तर साखर कारखाने सहकारी तत्त्वावर स्थानिक शेतकऱ्यांनीच संघ करून काढावेत व त्यांस जरूर ते उत्तेजन व मदत करणेबद्दल सरकार व सहकारी खाते यांना विनंति करावी. ”

*लेखकः—श्री. नि. दा. वैद्य, बी. ए., जी. डी. सी. ए. प्रकाशकः— मुंबई प्रांतिक सहकारी इन्स्टिट्यूट. पृ. सं. १२४ कि. २३ व.

वाडा पेटा को. प. व सेल यु. लि.

ठाणे जिल्हातील ही एक नमुनेदार युनियन प्रथम १९४२ सालांत रजिस्टर झाली असून तींचे अनुकरण जिल्हातील सर्व तालुक्यांनी केले आहे.

सदर युनियनचे रूपांतर बँकिंग युनियनमध्ये करण्याचे मागिल समेत ठरले असून ती आक्टोबर १९४५ अखेर रजिस्टर होऊन येईल अशी चालकांची इच्छा आहे. युनियनचे शेअर भांडवल रु. २१,२२५ असून ठेवी रु. ५०,६९६ आहेत. निव्वळ नफा रु. ७२२७ साला आहे.

येवला येथील सहकारी अदत दुकान

मुंबई प्रोव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या येवला शाखेने तालुक्यातील शेतकऱ्यांचा माल किफायतशीर रितीने विकण्याकरिता व त्यांना बी-बियाणे, पेंड, सत्ते, नांगर, शरक इत्यादी शेत्यांची उपकरणे योग्य वेळी व योग्य भागांत पुरविण्याकरिता, 'सहकारी अदत दुकान' उघडले असून त्याचा पानसुपारी समारंभ येवला येथे बँकेचे ऑफिसांत रविवार ता. २८-१०-४५ रोजी सकाळी १० ते १२ वाजेपर्यंत करण्यांत आला. समेमध्ये बँकेचे नाशिक विभागाचे सीनियर इन्स्पेक्टर श्री. एम. डी. चावडा व येवले शाखेचे इन्स्पेक्टर श्री. जी. एम. जोशी यांनी सदर 'अदत दुकानाची उपयुक्तता' पटविणारी भाषणे केली.

रिफ्रेशर ट्रेनिंग क्लास निफाड

निफाड येथे ता. ११/१०/४५ ते ता. १५/१०/४५ अखेर सात दिवसांचा सेक्रेटरीज रिफ्रेशर ट्रेनिंग क्लास मुंबई प्रोव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह इन्स्टिट्यूटच्या विद्यमाने आस्पावयाचे ठरले व त्याप्रमाणे सदर रिफ्रेशर ट्रेनिंग क्लासचा उद्घाटन समारंभ मे. दि. ब.आर. व्ही. बंदेकर, डिस्ट्रिक्ट ऑनररी आर्गनायझर, को. सो. नाशिक यांचे हस्ते मोठ्या थाटाने व उत्साहाने पार पडला

श्री. बाणी ह्यांची व्याख्याने

मे. डॉ. आर. बाणी, एज्युकेशनल सुपरवायझर नाशिक यांची ता. ५ नोव्हें. ४५ व ता. १० नोव्हें. ४५ रोजी मिलिटरी स्कूलच्या विद्यार्थ्यांपुढे अनुक्रमे 'सहकार्य' व 'सहकारी सोसायट्या' या विषयांवर व्याख्याने झाली.

मालंगांव विभाग सहकारी कार्यकर्त्यांची परिषद

सदर परिषद ता. १७/११/४५ रोजी मे. अलि. रजिस्ट्रार सा. को. सो. पुणे यांचे अध्यक्षतेसाली पार पडली. या परिषदेस सात्याचे व बँकेचे निरनिराळे अधिकारी, तालुका सुपरवायझिंग युनियनसचे चेअरमेन, सरदेही विका्री संघाचे चेअरमेन व सुपरवायझर्स मिळून ४० चे वर प्रतिनिधी हजर होते.

येवला तालुक्यातील शेतकऱ्यांची सहकारी परिषद

ही परिषद ता. १८/११/४५ रोजी मे. व्ही. जी. पाटील, तालुका ऑनररी आर्गनायझर, को. सो. साकोरा यांचे अध्यक्षतेसाली मोठ्या थाटाने व उत्साहाने पार पडली. सहकारी चळवळीशिवाय शेतकऱ्यांच्या सन्याप्रगतीसाठी दुसरा कोणताही असा सर्व श्रेष्ठ मार्ग नाही याकरिता या चळवळीमाफतच उभारी करून घेण्याचे सर्वानुमते ठरून योग्य मार्गदर्शनाकरिता व निरनिराळ्या योजना अंमलांत आणणेसाठी तालुक्यातील पुढाऱ्यांची एक कमिटी नेमली गेली.

हरसूल (पेट महाल) येथील सभा

मे. मीर सा. अलि. राजि. डेट रिलीफ पुणे यांचे अध्यक्षतेसाली ता. २६-१०-४५ रोजी हरसूल येथे सभा घेण्यांत आली. समेत मे. देसाई (ऑडिटर व आर. ओ.) व मे. चावडा (सि. इन्स्पे.) यांची भाषणे झाली.

— : साठे विस्कटे : —

ऑरेंज व श्रूसवरी

आतां स्थानिक ग्राहकांस अल्प प्रमाणांत मिळू लागली. युद्धसमाप्ति झाली असल्याकारणाने परगांवचे ग्राहकांसहि हळू हळू मिळू शकतील.

—साठे विस्कट कं., पुणे २

विमा-काम-बक्षिसे

'सहाद्रि' प्रतिनिधींसाठी बक्षिसांची अपूर्व योजना !

'सहाद्रि' विमेदारांना किमान हप्ते व भरपूर सवलती !!

एजन्सी व पॉलिसी अत्यंत फायदेशीर.

- शाखा-

काळभोर आणि कं., पुणे.

अधिक माहितीसाठी
लिहा अगर भेटा.

गो. ग. सौंदणकर

मॅ. डिरेक्टर, सहाद्रि विमा कं. नाशिक.

नोगी आणि कं. मुंबई ४

कर्जनिवारण बोर्डाकडे अर्ज

नासिक जिल्ह्यातील दिंडोरी, पेठ, कळवण व सटाणा या चार तालुक्यांना कर्जनिवारण कायदा ता. १ मे १९४५पासून लागू करण्यात आला होता. ता. ३१ ऑक्टोबर ४५ रोजी संघान्या सहामार्हिंत सटाणा व दिंडोरी येथे या कामासाठी स्थापन करण्यात आलेल्या बोर्डाकडे अनुक्रमे १४,३०५ व ८,५०४ असे एकूण २२,८०९ अर्ज सादर करण्यात आलेले आहेत.

नाशिक

ता. ३ नोव्हें. ४५ रोजी मे. एम. जे. दिक्षित, एम. ए., बी. एस.सी., रिटायर्ड कलेक्टर यांचे अध्यक्षतेखाली मे. दि. ब. आर. व्ही. बंडेकर, डिस्ट्रिक्ट ऑर्गनायझर को. सो. यांचे बंगल्यावर मोठ्या धाटने "सहकारी-दिन" पार पाडला. मे. डी. आर. वाणी एज्युकेशनल सुपरवायझर, मे. दि. ब. आर. व्ही. बंडेकर डि. एच. ओ., को. सो. नाशिक, मे. सिनीयर इन्स्पेक्टर, मु. प्रॉ. को. बँक लि. नाशिक, मे. राल डेव्हलपमेंट इन्स्पेक्टर नाशिक यांची समयाचित भाषणे झाली.

करमाळा ता. को. ऑभि. परचेस व सेल युनिअन लि., जेऊर

वरील संस्थेची द्वितीय वार्षिक साधारण सभा रविवार, ता. ३० डिसेंबर रोजी सायंकाळी ५ वाजतां जेऊर येथे मरणार आहे. युनिअनने केलेल्या कामगिरीचे वर्णन वार्षिक रिपोर्टात दिलेला आहे. अहवालाचे साली युनियनला ४,७७३ रु. निवळ नफा झाला.

कराड व पाटण तालुका सुपरवायझिंग युनिअन लि.

ह्या संस्थेची वार्षिक साधारण सभा ता. ३०-१०-४५ रोजी युनियनचे ऑफिसमध्ये युनियनचे चेअरमन श्री. व्यंकटराव पवार, बी. ए., एलएल. बी., वकील यांचे अध्यक्षतेखाली भरली होती. सातारा जिल्ह्यातील ज्या तालुक्यांना कर्जनिवारण कायदा लागू करण्यात आला नाही त्यांना त्वरित लागू करण्यात यावा अशी सर्वानुमते मागणी करण्यात आली आणि ज्या तालुक्यांना कर्जनिवारण कायदा लागू करण्यात आला आहे, अशा तालुक्यांतील लोकांनी ताबडतोब बोर्डाकडे अर्ज दाखल करण्याची शेवटची मुदत ता. ३१-१०-४५ ही होती ती. आणखी वाढवून मिळावी अशाबद्दलही मागणी करण्यात आली. १९४५-४६ सालाकरिता युनिअनचे चेअरमनचे जागी श्री. रघुनाथराव पाटील, एलएल. बी., वकील या होतकरू व तरुण कार्यकर्त्यांची निवड करण्यात आली.

दि कर्माक्षयल बँक लि., कोल्हापूर.

(३० जून, १९४५ अखेरचा आढावा)

अहवालाचे वर्षी बँकेने इचलकरंजी व हुपरी येथे शाखा उघडल्या. सेव्हत्या भांडवलांत १० लाखांचेवर वाढ होऊन ते २२३ लक्ष रुपयांवर गेले. त्यापैकी ५० हजार रुपयांचे भाग भांडवल असून २१ हजारांचे फंडस आहेत व २१३ लक्ष रुपयांच्या ठेवी आहेत. हातांत व बँकांत ९३ लक्ष रुपये आहेत. लोन्स, कॅश क्रेडिट्स व बिल डिस्कॉंट हांत १२ लक्ष रुपये गुंतविलेले आहेत. निवळ नफा १९,७५७ रु. उरला. भागीदारांस द. सा. द. शे. ८८२ करमाफ डिबिडंड व प्रत्येक शेअरला ०-३-० बोनस मिळाले. श्री. गणपतराव लक्ष्मणराव साळोसे जमीनदार, हे बँकेचे मॅनेजिंग डायरेक्टर आहेत. श्री. एस. जी. दामोदरकर, बी. ए., एलएल. बी., हे चेअरमन आहेत.

ढोळ्यांची बँक

ही बँक संपत्तीचे माहेरघर असलेल्या न्यूयॉर्क शहरी गेल्या वर्षी अस्तित्वांत आली. ह्या बँकेचे कोणीहि शेअर होल्डर नसून सर्व देणगीदारच आहेत.

घट्याळाच्या काचेसारखा आपल्या बुबुळावर एक अतिशय पातळ असा पारदर्शक पदार्थ असतो. ह्यामधून बुबुळाला उजेड दिसतो आणि हा पारदर्शक पदार्थ बिघडला म्हणजे आपणांस दिसनासे होते. ह्याला उपाय म्हणजे त्यातील हा पदार्थ बिघडलेला नाही असा दुसरा ढोळा बसविणे हा होय. असला ढोळा मिळण्याचे एकच ठिकाण म्हणजे नुकताच मरण पावलेला माणूस किंवा जन्मण्यापूर्वी मृत्यू पावलेले बालक. न्यूयॉर्कमधील इस्पितळांनी असले ढोळे गोळा करून वरील बँकेस पुरविण्याची व्यवस्था केली आहे. अर्थात्, हे ढोळे मृताने आधी मृत्युपत्र करून दिल्यास किंवा त्याच्या नातेवाईकांनी दिल्यास किंवा इस्पितळांतील विनवारशी प्रेतांचे मिळाल्यासच उपलब्ध होतात.

को. सेक्रेटरीज परीक्षा

प्रातिक सहकारी इन्स्टिट्यूटफे घेण्यांत येणाऱ्या को. सेक्रेटरीज परीक्षांचा दिवस सोमवार, २९ एप्रिल १९४६ असा जाहीर झाला आहे. सहकार सहकारी कायदा व सहकारी हिशेब आणि सेक्रेटरीचे कामकाज ह्या विषयांची परीक्षा उमेदवारांस यावी लागेल. परीक्षेची फी ३ रु. आहे. परीक्षेच्या प्रश्नपत्रिका स्थानिक भाषांतून काढल्या जातील आणि इन्स्टिट्यूटच्या शिक्षण समितीने नेमलेले परीक्षक त्या तपासतील. जिल्हा शिक्षण समित्यांनी परीक्षा घेण्याची सर्व पूर्वतयारी (परीक्षेची जागा, उत्तरे लिहिण्याच्या वहा, शार्ड, टिपकागद ह्यांची व्यवस्था) करावयाची आहे. त्याचा सर्व इन्स्टिट्यूट देणार आहे. उमेदवारांची यादी व फी ही इन्स्टिट्यूटकडे २५ फेब्रुवारीपर्यंत पोचली पाहिजेत.

सहकारी विषयावरील निबंधास बक्षीस

" मुंबई शहर व उपनगरे हांतील कॅम्ब्रिस कोऑपरेशन " ह्या विषयावर बॉबे कोऑपरेटर्स एज्युकेशन कमिटीने निबंध मागविले आहेत. त्याची लांबी ३० टाइप केलेले कागद इतकी असावी. २८ फेब्रुवारी १९४६ ही निबंध धाडण्याची शेवटची तारीख आहे. सर्वोत्कृष्ट निबंधास १०० रुपयांचे बक्षीस दिले जाईल.

बॉबे को. कार्टेलीचा ताजा अंक

बॉबे को. कार्टेलीच्या डिसेंबर, १९४५ च्या अंकांत सर जनार्दनराव मदन ह्यांचे " भावी ग्राम संघटना " ह्या विषयावरील रेडिओवरील भाषण उद्धृत केले आहे. मध्यपूर्वेतील शेतकीविषयक सहकारी चळवळ हा डॉ. मॅन ह्यांचा लेखहि त्यांत आला आहे. इतरहि कांहीं लेख, पुस्तक परीक्षणे, संपादकीय स्फुटे, सहकारी नातम्या, वगैरेहि अंकांत आहेत.

उसाच्या लागवडीसाठी एक कोट, वीस लक्ष रुपयांची पंचवार्षिक योजना

हिंदी मध्यवर्ती साखर कमिटीला येत्या पांच वर्षांत सच करण्यासाठी हिंदुस्थान सरकारने एक कोट, वीस लक्ष रुपये दिले आहेत. या रकमेचा उपयोग उसाची लागवड वाढविण्याकडे करण्यात येईल.

जगद्व्याळ व्यापाराची बोलणी

अमेरिकन सरकारने हिंदुस्थानासह १४ राष्ट्रांच्या प्रतिनिधींन सर्व जगभर आनिर्बंध व्यापार कसा वाढेल याचा विचार करण्यासाठी एका गोलमेज परिषदेस बोलाविले आहे.

पुणे जिल्हा को-सुपरवायझिंग युनियन्स बोर्ड लि.

हा बोर्डास सहा तालुका युनियन्स सामील असून त्यांना २४१ सोसायट्या सामील आहेत. १९४४-४५ मध्ये सोसायट्यांची संख्या १२ ने वाढली. बोर्डाचा ऑडिट वर्ग "ब" आहे. ४७ सोसायट्यांनी धान्य वाटपाचे काम हाती घेतले आहे. सामील युनियन्सपैकी पुरंदर ता. को. सु. युनियनला ऑडिट वर्ग "अ" मिळाला आहे. कर्ज निवारण कायद्याच्या प्रचाराचे जरूर ते कार्य युनियन सुपरवायझर मार्फत करण्यात आले. बोर्डाचे चेअरमन, मे. जयवंतराव तुकाराम सावंत, इनामदार, ह्यांनी वार्षिक अहवाल प्रसिद्ध केला आहे.

नळवाडी येथील सोसायटीची सभा

नळवाडी को. थ्रिफ्ट अण्ड क्रेडिट सोसायटीची पहिली साधारण सभा ता. १७-१०-४५ रोजी रात्री १०-३० वाजता नळवाडी येथील चावडीत मे. ऑडिटर साहेब नाशिक यांचे अध्यक्षतेखाली मोठ्या उत्साहाने व थाटाने पार पडली. सदर प्रसंगी मे. एज्युकेशनल सुपरवायझर (मे. डी. आर. वाणी) यांनी सोसायटी स्थापनेसंबंधी घडलेला प्राथमिक इतिहास सांगितला व इतर उरावाही समजावून सांगितले. तसेच मे. असि. डी. सी. ओ. यांनी जमलेल्या मंडळीस कर्ज निवारणकायद्यासंबंधी माहिती दिली. सभेस मेंबर्स व इतर गांवांतील मंडळी मिळून २५० लोक हजर होते.

जळगांव येथील सहकार दिन

जळगांव येथील सहकारी दिन पू. सा. से. को. बँकेच्या दिवाणखान्यांत श्री. एस. ए. घाटगे, बी. ए., एलएल. बी., जिल्हाधिकारी ह्यांच्या अध्यक्षतेखाली साजरा करण्यांत आला. मे. गुणवंतराव देशमुख ह्यांनी मुख्य उराव मांडला. अ. राजिस्ट्रार मे. धर्माधिकारी, लॅंड मॉर्गिज बँकेचे चेअरमन रावसाहेब व्ही. एस. सामंत, रावसाहेब रूपचंद लाठी, कर्जनिवारण कायद्याचे अ. राजिस्ट्रार मे. भीर, पू. सा. सेंट्रल को. बँकेचे मॅनेजिंग डायरेक्टर मे. देशमुख इत्यादींची भाषणे झाली. त्यानंतर बक्षिस कमिटीने निवडलेल्या १८ पगारदार कार्यकर्त्यांना रोख बक्षिस व जिल्ह्यांतील कार्यक्षेत्रांत बक्षिस कमिटीने निवडलेल्या १८ सहकारी संस्थांना चांदीच्या फिरत्या ढाली अशी वांटण्यांत आली. सभेस ३०० लोक हजर होते.

भिवंडी येथील सेक्रेटरीज रेफ्रेशर ट्रेनिंग क्लास

ठाणा डिस्ट्रिक्ट बोर्ड ऑफ सुपरवायझिंग युनियन्सच्या विद्यमाने भिवंडी येथे सेक्रेटरीज रेफ्रेशर ट्रेनिंग क्लास तारीख २२.११.४५ पर्यंत आठ दिवसांचा घेण्यांत आला. या क्लासला माहिती देण्यास मे. परळकरसाहेब, डि. सी. ओ., मे. प्रधानसाहेब सुब ऑडिटर, भिवंडी बँकेचे अधिकारी यांचे फार सहाय्य झाले. या क्लासचा समारोप तारीख २९.११.४५ रोजी श्री. दाजीसाहेब ऊर्फ एम. बी. कुंटे, चेअरमन परचेस व सेल युनिअन भिवंडी यांचे अध्यक्षतेखाली भिवंडी सुपरवायझिंग युनिअनचे ऑफिसांत झाला.

महाड को. अर्बन बँक लि.

वरील बँकेचे शेअर भांडवल १९४४-४५ साली ७,६३५ रुपयांनी वाढले. हल्लीची संकल्पित भांडवलाची मर्यादा ४० हजार रुपये आहे ती ६० हजार रु. करण्याचा बँकेचा प्रयत्न आहे. भागांस मगणी चांगली आहे. ठेवी, कर्जे इत्यादि सर्व बाबतींत वाढ दिसून येते. अहवालाचे वर्षी ६,१०० रु. निवळ नफा झाला. ६% नफा वाटणीस २,०२१ रु. लागले.

व्ही. पी. वेडेकर
आणि सन्स लि.
मुंबई.
मसाल्याचे
व्यापारी
पुणे एजंट—
द. ना. हेर्जीब

लहान
मुलांकरिता

आर्को

गोड
—एरंडेल—
वापरा

: लक्ष्मी एजन्सी :
मंगळवार पेठ, कोल्हापूर

पैसा आणि ज्ञान वाढवा !

श्रीमंत कसे व्हावे ?—संपत्तीचा सुंदर मार्गदर्शक किं. १॥ रु., यशाचा सूर्योदय—व्यापारांत नक्की यश मिळते किं. १॥ रु., काम आणि कामिनी—नैसर्गिक सौख्याचे सुंदर विवेचन करते किं. १॥ रु., मृत्युलोकचा प्रवास—अद्भुत कथानक ! किं. १ रु.

मेसर्स—विपट आणि मंडळी,
पो० कराड, जि. सातारा.

विनचूकच्या माहितीने

मोजक्या प्राप्तीत वाढत्या संसारखर्चास सहज
आळा घालता येतो
प्रत्यक्ष माहिती मोफत — किंमत ४ आणे
—धी बॉम्बे जनरल एजन्सी—
भायखळा पुल, नं. २७ मुंबई.

प्रगतिपथावरील नवा

मै ला चा — द ग ड

सन १९४४ मधील प्रगति

नव्या कामांत ७० टक्के वाढ

खर्चाचे प्रमाण फक्त १२%

— आपला विमा किंवा एजन्सी आजच घ्या —

दि औंध म्यूच्युअल लाइफ
अश्वरुन्स सोसायटी लि., पुणे.

आर. जी. साठे
सुपरिंटेंडेंट

व्ही. जी. जोशी
मॅनेजिंग डायरेक्टर